

НАКАЗАТЕЛНОПРАВНА ЗАЩИТА СРЕЩУ НЕЗАКОННАТА МИГРАЦИЯ

доц. д-р Славка Димитрова
Бургаски свободен университет

CRIMINAL LIABILITY FOR ILLEGAL MIGRATION

Associate Professor Slavka Dimitrova
Burgas Free University

Abstract: *The article is a review of the sanctions in Bulgarian Criminal Code for illegal migration. It provides a critical review of the amendments in the Criminal Code and current legislation.*

Key words: *migration, criminal code, criminal liability*

С оглед съществуващите глобални проблеми във връзка с бежанския поток от страни с размирици и военни конфликти към страните от Европа и засиления мигрантски натиск от 2015 г. насам, се поставят все по-настойтелно въпроси, по които обществото проявява особена чувствителност и изискват адекватна наказателноправна защита. Анализът на наказателноправните норми, регламентирани в действащото българско законодателство, позволява да се отграничат някои състави на престъпления, осигуряващи закрила от подобни посегателства. Към тази група следва да се причислят престъпленията срещу реда за прекосяване на държавната граница – противозаконното влизане или излизане през границата на страната по чл. 279 НК, противозаконното превеждане през границата на страната на отделни лица или групи хора (т.нар. каналджийство) по чл. 280 НК, подпомагането на чужденци да пребивават или преминават в страната по чл. 281 НК и противозаконното наемане на работа на пет или повече незаконно пребиваващи на територията на Р България чужденци по чл. 227 НК.

Наказателноправната защита на реда за преминаване през държавната ни граница, която се явява и външна граница на ЕС, е регламентирана в чл. 279 от Наказателния кодекс. Влизането или излизането през границата на страната без разрешение на надлежните органи на властта или макар с разрешение, но не през определените за това места, се наказва с лишаване от свобода до пет години и с глоба от сто до триста лева (чл. 279, ал. 1 НК), а когато е извършено повторно, наказанието е лишаване от свобода от една до шест години и глоба от сто до триста лева (чл. 279, ал. 2 НК). Обществената опасност се състои не в самото влизане или излизане, а в начина по който това става – без знанието и разрешението на властите. Преминаването на границата с оглед опазване и укрепване на отбранителната способност и вътрешната сигурност на държавата, се осъществява по нормативно регламентиран начин, през административно установени гранични зони и на определени за това места - ГКПП, с оглед упражняване на предписания от закона контрол. Влизането и излизането през границата на страната е престъпление, когато това става без разрешение на надлежните органи на властта или макар с разрешение, но не през определените за това места, т.е при липса на една от двете необходими предпоставки. Съгласно чл. 17 от Закона за чуж-

денците в Република България¹ (ЗЧРБ) чужденците са длъжни да влизат в Република България и да напускат територията ѝ само през граничните контролно-пропускателни пунктове, определени с акт на Министерския съвет или в международен договор. Статутът на граничните контролно-пропускателни пунктове, същността и видовете гранична проверка, както и правомощията на служителите, контролиращи лицата, превозните средства и стоките по повод влизане и излизане през границата на държавата, или при присъствие в граничната област, са регламентирани от Наредбата за граничните контролно-пропускателни пунктове. В Регламент (ЕО) № 562/2006 г. на Европейския парламент и на Съвета на Европейския съюз от 15.03.2006 г. за създаване на Кодекс на Общността за режима на движение на лица през границите (Кодекс на шенгенските граници), е очертано съдържанието на понятията гранично-пропускателен пункт, граничен контрол и гранични проверки (чл. 2, т. 8, 9, дял I, Общи разпоредби) и уредено правоприлагането им.[1] При преминаването през зоната на ГКПП физическите лица и намиращите се в тяхно владение – превозни средства, стоки и предмети, са обект на граничен паспортен, митнически и ветеринарносанитарен контрол, след реализирането на които се получава разрешение за влизане на територията на страната или за излизане от същата.

НК не дава определение за граница, макар и да използва термина в доста разпоредби – чл. 159б, чл. 242, чл. 280 от НК и др. Такова определение намираме в §1, т. 1 от Допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за Министерство на вътрешните работи, а т. 2 дава определение за преминаване на държавната граница, именно: „Преминаване на границата е пресичане на държавната граница“.

В чл. 280 от НК е криминализирано **превеждането през границата на страната** на отделни лица или групи от хора без разрешение на надлежните органи на властта или макар с разрешение, но не през определените за това места (или още – каналджийството). Наказанието е лишаване от свобода от една до десет години, глоба от десет хиляди до тридесет хиляди лева и конфискация на част или на цялото имущество на дееца, ако: през границата е преведено лице, ненавършило 16-годишна възраст; превеждането е станало без знанието на лицето; преведеният през границата не е български гражданин; е използвано моторно, въздухоплавателно или друго транспортно средство; превеждането е организирано от група или организация; превеждането е извършено по начин, опасен за живота на преведените лица (чл. 280, ал. 2 НК). Наказанието е лишаване от свобода от три до дванадесет години, глоба от десет хиляди до тридесет хиляди лева и конфискация на част или на цялото имущество на дееца, когато деянието е извършено с участието на длъжностно лице, което се е възползвало от служебното си положение (чл. 280, ал. 3 НК). Предвижда се превозното средство да се отнема в полза на държавата, ако то е принадлежало на дееца или му е било предоставено доброволно (чл. 280, ал. 4 НК).

Криминализирано е и подпомагането на чужденци да пребивават или преминават в страната по чл. 281 НК и противозаконното наемане на работа на пет или повече незаконно пребиваващи на територията на Р България чужденци по чл. 227 НК.

Чл. 227 от НК транспонира Директива 2009/52/ЕО на Европейския парламент и Съвета на Европа за предвиждане на минимални стандарти за санкциите и мерките срещу работодатели на незаконно пребиваващи граждани на трета държава. [2] В чл. 227от НК е предвидено наказание лишаване от свобода до четири години и глоба от две до двадесет хиляди лева за лице, което наеме на работа едновременно пет или по-

¹ Закон за чужденците в Република България, обн. ДВ, бр. 153 от 1998 г., изм. ДВ, бр. 34 от 2019 г.

вече незаконно пребиваващи на територията на РБ чужденци, включително, когато знае, че незаконно пребиваващите са пострадали от трафик на хора. Санкцията на-раства до пет години лишаване от свобода и от пет до петдесет хиляди лева глоба при системно наемане на един или повече незаконно пребиваващи чужденци. Нормата е описателно – бланкетна и препраща към Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност² (ЗТМТМ) по отношение на термините „незаконно наемане на работа на гражданин на трета държава“ и „незаконно пребиваващ“.

Съгласно §1, т.13 от Допълнителните разпоредби на ЗТМТМ „незаконно наемане на работа на гражданин на трета държава“ е наемането на работа на незаконно пребиваващ на територията на Република България, както и наемането или приемането на гражданин на трета държава без съответното разрешение или регистрация от Агенцията по заетостта. Съгласно §1, т.14 „незаконно пребиваващ“ е лице по смисъла на § 1, т. 36 от допълнителните разпоредби на Закона за чужденците в Република България, а „незаконно пребиваващ чужденец“ е всеки чужденец – гражданин на трета държава, който се намира на територията на Република България и не отговаря или е престанал да отговаря на условията за престой или пребиваване.

Законът за трудовата миграция и трудовата мобилност въвежда преобладаващата част от Директива 2009/52/ЕО, като предвижда забрана за наемане на незаконно пребиваващи на територията на Република България чужденци, като мярка за борба за намаляване на недеklarираната заетост, както и с незаконната трудова миграция. Мерките по Директива 2009/52/ЕО целят основно две неща. От една страна, дисциплинирането на работодателите да не търсят наемането на незаконно пребиваващи чужденци, които да експлоатират с оглед спестяване на финансови средства от дължими плащания в случаите на наемане на работници законно. От друга страна, защита на незаконно пребиваващия чужденец и неговите трудови права при незаконно наемане и при особено експлоататорски условия на труд. В Глава втора от закона се уреждат условията и реда за достъп до пазара на труда на чужденци – граждани на трети държави на територията на Република България. Съгласно разпоредбата на чл.5, ал. 1 от Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност, на чужденец – гражданин на трета държава се разрешава достъп до пазара на труда, когато:

1. има трудов договор с местен работодател;
2. е командирован или изпратен в рамките на предоставяне на услуги на територията на Република България;
3. е преместен по вътрешнокорпоративен трансфер;
4. извършва дейност на свободна практика.

Решението за достъп до пазара на труда се издава от Агенцията по заетостта, а Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ е контролният орган, осъществяващ специализираната контролна дейност относно спазването на законодателството в областта на заетостта на територията на Република България. При наемане на работа на чужденец – гражданин на трета държава, работодателят е длъжен да уведоми Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ в седемдневен срок от датата на действителното започване на работата, а наемането на работа на незаконно пребиваващи на територията на Република България граждани на трети държави е изрично забранено, съгласно чл.13, ал.1 от Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност. Разрешителният режим, предвиден в Глава втора на Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност, не се прилага за лица, които са граждани на държава-

² Закон за трудовата миграция и трудовата мобилност ДВ. бр.33 от 2016 г., изм. ДВ. бр.34 от 2019 г.

членка на Европейския съюз, на държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или на Конфедерация Швейцария, които са упражнили правото си на свободно движение.

В чл. 281 от НК е криминализирано противозаконното подпомагане на чужденец да пребивава или преминава в страната в нарушение на закона. За да е съставомерно деянието по основния състав е необходимо от субективна страна да е налице специална цел – деецът да набави за себе си или за друго имотна облага.

Първата форма на изпълнителното деяние е подпомагане на чужденец да пребивава на територията на РБ (най-често чрез настаняване или предоставяне на постройки за укриване и обитаване и пребиваване) в нарушение на закона, а именно – в нарушение на § 1 т.3 и т.3б от Закона за чужденците. „Незаконно пребиваващ чужденец“ е всеки чужденец – гражданин на трета държава, който се намира на територията на Република България и не отговаря или е престанал да отговаря на условията за престой или пребиваване⁴. Чуждите граждани трябва да притежават документи за пребиваване на територията на Република България, съгласно чл.22, ал.1, т. 1, вр. чл. 9а, ал.2 от Закона за чужденците в Република България, според която пребиваването на чужденците в Република България се осъществява въз основа на издадена виза по чл.9а, ал.2 т. 1 от ЗЧРБ – за летищен транзит; чл.9а, ал.2 т. 3 от ЗЧРБ – за краткосрочно пребиваване; чл.9а, ал.2 т. 4 от ЗЧРБ – за дългосрочно пребиваване. Съгласно чл.22 ал.1 т.2 от ЗЧРБ пребиваването на чужденци на територията на Република България се осъществява въз основа на международни договори за безвизов или облекчен визов режим. В чл.22 ал.1 т.3 от ЗЧРБ се предвижда, че пребиваването на чужденците в Република България се осъществява въз основа на разрешение на службите за административен контрол на чужденците. По силата на чл.19, ал. 1, т. 1 от ЗЧРБ чужденец, който влиза в Република България или преминава транзитно през нейната територия, в зависимост от целта на пътуването, трябва да притежава редовен документ за задгранично пътуване или друг заместващ го документ, както и виза, когато такава е необходима. Съгласно § 1, т. 3 от Допълнителни разпоредби на Закона за чужденците по смисъла на този закон, редовен документ за задгранично пътуване или друг заместващ документ е този, който е издаден по законоустановения ред на съответната държава, в който може да бъде положена виза и който дава право на чужденеца да се завърне в държавата, от която влиза, в държавата на произход или в трета държава, снимката в него позволява установяване самоличността на притежателя му, не съдържа преправки, зачертавания, заличавания, добавки и други в данните, няма следи от подмяна на снимката, положените печати са ясни, изображението на снимката съвпада с образа на притежателя и срокът му на валидност не е изтекъл. В т. 3а от същия текст е предвидено че разрешение за пребиваване е всяко разрешение за пребиваване, издадено от компетентните органи на Министерството на вътрешните работи в съответствие с единния формат, установен с Регламент (ЕО) № 1030/2002 на Съвета от 13 юни 2002 г. относно единния формат на разрешенията за пребиваване за гражданите на трети страни. [3]

Със ЗИДНК, обн., ДВ, бр. 74 от 2015 г. диспозицията на основния състав на чл. 281 бе редактирана, като бе добавена нова форма на изпълнително деяние освен пребиваването, а именно подпомагане на преминаването през страната. Най-често тази форма на изпълнително деяние се осъществява чрез предоставяне на моторно превозно средство или друг транспорт. За разлика от изпълнителното деяние по чл. 280 от НК, при което се преминава държавната граница, с действията по чл. 281 се осигурява на транспорт за вътрешността на страната.

Разгледаните мерки са само един от аспектите на комплексния модел за решаване на възникналите въпроси, но тяхното възприемане безспорно ще допринесе за превенция на противообществените прояви с най-висока степен на обществена опасност, които могат да се проявят във връзка с бежанския натиск.

Литература:

1. Регламент (ЕО) № 562/2006 г. на Европейския парламент и на Съвета на Европейския съюз от 15.03.2006 г. (OJ L 105, 13.4.2006).
2. Директива 2009/52/ЕО на Европейския парламент и Съвета на Европа за придвижване на минимални стандарти за санкциите и мерките срещу работодатели на незаконно пребиваващи граждани на трета държава, (OJ L 168, 30.06.2009).
3. Регламент (ЕО) № 1030/2002 на Съвета от 13 юни 2002 г. относно единния формат на разрешенията за пребиваване за гражданите на трети страни. (OJ L 157, 15.6.2002).
4. Костадинова, Р. Наказателноправни въпроси на граничната сигурност на Република България, Правен преглед, 2002, № 1, стр.77-87.
5. Иванова, М., Европейска заповед за разследване, Юридически сборник БСУ, Бургас, 2018, т. XXV. стр. 129-142.